

Qədim tariximizin "ağır artilleriyası" adlandırılan tarixçi:

Bu ilin mart ayının əvvəlində həmmülli olduğum (diğer mülək Zahir Əmənov) "Bu qala, bizim qala" (Azərbaycan Respublikasının canub-sərqi bölgüsündən qalaları) kitabından elektron variantını çap olunmaq üçün Bakı şəhərindəki "CBS" nəşriyyatına apardım. Nəşriyyatda yardımçı şəhər Məsali rayonunun Ərkivan qəsəbəsindən olan nəşriyyatın əməkdaşı Casarət Qasimov idi. Xobbim mütləq olduğundan mənim üçün ən qiyamışlı vərliqlərdən biri kitabdır. Harada oluram ilk olaraq gözlərim kitab axtarı.

toxossisləri olan arxeoloqlarla böyük simpatiya varlığını.

Əsədulla Qüdröt oğlu Cəfərov Azərbaycan arxeologiyasının görkəmli nümayandalarından biridir. O, 1949-cu il martın 14-də Masallı rayonun Ərkivan qəsəbəsindən anadan olmuşdur. Bakı Dövlət Universitetinin tarix fakültəsinin məzunu (1973) olan Əsədulla Cəfərov 1979-cu ildə "Azərbaycan türk mədəniyyəti" mövzusunda namizədi (folsafə doktoru), 1992-ci ildə isə "Azərbaycanın orta paleolit" mövzusunda doktorluq dissertasiyası müdafiə etmişdir.

Onu da qeyd edək ki, Qarabağla bağlı araşdırıcılara görə bəzi erməni xüsusi alımlar onun doktorluq müdafiəsinə 10 il imkan vermayıblar. Əsədulla mülliim həm də cəsərati, qatıyyatı, zahmatkeşliyi ilə seçilən alımlarımızdır. 1994-cü ildə AMEA Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun Daş dövrü arxeologiyası şöbəsinin müdürüdür.

Professor Əsədulla Cəfərov respublikamızın müxtəlif bölgörlərində, həmçinin Fransada arxeoloji qazıntı işləri aparmış, dünya əhəmiyyətli arxeoloji abidələrdən sayılan Azix vo Taglar düşərgələrindən tədqiqat işlərində iştirak etmişdir. O, 1977-1978-ci illarda Sovet-Fransa çöl elmi seminarında Qaflazın Kudaro 1, Kudaro 3, Soni, Axişt, Barakev vo digər paleolit düşərgələrində aparılan arxeoloji tədqiqat işlərində iştirak etmişdir.

Əsədulla mülliim 2001-ci il iyulun 3-4-də Fransanın Totavel şəhərində keçirilən elmi konfransda "INTAS 2000" programının Azərbaycan üzrə olaloqlanırdıcı toyn olunmuş, professor elmi adı verilmiş vo beynolxalq qrant almışdır. Beynolxalq INTAS programına uyğun olaraq 2001 vo 2003-cü illərdə üç ay orzında professor Anri dö Lüümeyin dövri osasında Əsədulla Cəfərov Fransanın Paris, Nits, Konson vo Totavel şəhərlərində Avropa alımları ilə birlikdə elmi tədqiqat işləri aparmış. Kondel-Araqo düşərgəsindən aparılan arxeoloji qazıntınlarda iştirak etmiş. Qarabağın dünhyası səhəraltı Azix, Taglar, Naxçıvanlı Qazma vo Azərbaycanın digər arxeoloji düşərgələri haqqında elmi məruzələrə çıxış etmişdir. Onun röhberliyindən başqa Alar paleolit düşərgələrini koş etmişdir.

"Qarabağ: Ulu Vətənimiz" adlanan kitab Əsədulla mülliiminin sayıca 8-ci kitabıdır. Kitab 2019-cu ilin martında Bakıda "CBS" nəşriyyatının 200 tirağı çap olunmuşdur. 416 sohifilik (+96 səhifilişlər) kitabı roycuları tarix elmləri doktoru, professor Abbas Seyidov vo Qafar Cəbiyevdir. "Qarabağ: Ulu Vətənimiz" kitabı dörd bölmədən ibarətdir. Birinci bölmə "Qarabağ: Ulu Vətənimiz", ikinci bölmə "Ə.Q.Cəfərovun dövrü mətbuatı verdiyi müsahibələr" (P.S. Son 3 ilər verdiyi müsahibələr). Üçüncü bölmə "Ə.Q.Cəfərovun dövrü mətbuatda çap olunmuş məqalələri", Dördüncü bölmə "Ə.Q.Cəfərov haqqında dövrü mətbuatda yazılmış məqalələr vo kitabları haqqında röylər" adlanır.

Ulu Vətənimiz" kitabı dörd bölmədən ibarətdir. Birinci bölmə "Qarabağ: Ulu Vətənimiz", ikinci bölmə "Ə.Q.Cəfərovun dövrü mətbuatı verdiyi müsahibələr" (P.S. Son 3 ilər verdiyi müsahibələr). Üçüncü bölmə "Ə.Q.Cəfərovun dövrü mətbuatda çap olunmuş məqalələri", Dördüncü bölmə "Ə.Q.Cəfərov haqqında dövrü mətbuatda yazılmış məqalələr vo kitabları haqqında röylər" adlanır.

Kitabın "Qarabağ: Ulu Vətənimiz" adlanması heç də tasadifi deyildir. Əsədulla mülliim 20 il (1968-1988) Qarabada arxeoloji ekspedisiyalarla iştirak etmiş, Qarabağı qarış-qarış gəzmiş, Qarabağ ait 150-a qədər məqalə va 8 kitab yazımışdır.

"Qarabağ: Ulu Vətənimiz" kitabını "evdəqal" kampaniyası zamanı böyük maraqla oxudum. Kitabi oxumaqla dünya, Azərbaycan tarixi, Qarabağ arazisi, Azərbaycan arxeologiyası vo digər məsələlər haqqında olavaş vo geniş məlumatlar oldu etdim. Yuxarıda qeyd etdiyim kimi Əsədulla Cəfərov bölgələrdə - Lerik, Lənkəran, Astara, Masallı vo Yardımlıda arxeoloji tədqiqat işləri aparmış, Büzeyir, Zuvandçay (Lerik rayonu) vo Alar (Yardımlı rayonu) düşərgələrini-mağaralarını aşkarlayıb, tədqiq etmişdir. Əgər 1985-ci ildək Talyış bölgəsində insanların məskunlaşması tarixi 10-15 min il ovvələdə edildirdi. Əsədulla mülliim 1985-ci ildə Büzeyir mağarasını aşkarlayıb, orada oludo edilmiş arxeoloji nümunələri tədqiq etdikdən sonra məlum olmuşdu ki, bu bölgədə insanların məskunlaşma tarixi 100-120 min il ovvələdə çıxmış olur. Əsədulla mülliimin məndo olan "Qurucu dərəsində" (B., 1990) kitabı kimi "Qarabağ: Ulu Vətənimiz" kitabı da maraqlı: vo döyərə oldudundan şəxsi kitabxananın "qızıl fond"una daxilidir.

Genə olsa, hörmətli professorumuza yeni kitabının çap olunması müənəbatılı töbrik edir, ona can sağılığı, elmi-pedaqoji fəaliyyətinə uğurlar arzulayıram. İnanıram ki, 71 yaşında da gonəlik enerjisi, coğğunluğu qoruyan professorumuz Əsədulla Cəfərov bundan sonra da bizi yeni axtarışlarının bəhəri olan döyərli kitablarla sevindirəcək.

P.S. Əsədulla Cəfərovun apardığı son arxeoloji tədqiqatlar Azərbaycan arazisində an qadim insanların 1,5 milyon il avval dəyil, 2,2-5 milyon il bundan avval yaşadıqlarını sübut edir.

İldırım ŞÜKÜRZADƏ, Lənkəran rayonunun Hərvəz kənd tam orta məktəbinin mülliimi, tədqiqatçı-tarixçi

Əsədulla Cəfərov

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası
Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutu

ƏSƏDULLA CƏFƏROV

QARABAĞ: ULU VƏTƏNİMİZ

Nəşriyyatın üçüncü mərtəbəsində Casarət mülliimin oturduğu yerdə olan kitab rəsfdəki kitabları nəzərdən keçirərkən yaşı üzüllü qalın bir kitab diqqətimi colb etdi. Bu tanınmış arxeolog, tarix elmləri doktoru, professor Əsədulla Cəfərovun mülliisi olduğu "Qarabağ: Ulu Vətənimiz" kitabı idi. Kitabı götürüb mündəricatını böyük diqqət vo məraqla nəzərdən keçirəndən sonra tanışlıq məqsədiylə varoşlarda daxilon düşündürdüm ki, kaş bu kitab mənim ola'ydı. Casarət Qasimov sanki ürəymədən keçənləri duymuş kimi "Əsədulla mülliimin kitabıdır? Verdin, sən, görür!" deməkə məni çox sevindirmiş oldu.

Tarix mülliimi olaraq pedagoji fəaliyyətə yanaşı yaşadığım bölgənin, o cümlədən Lənkəran rayonunun tarixi, abidələri, topinimləri vo etnoqrafiyanın tədqiqi ilə də həvəskar şəkildə möşəkl oluram. Bölgənin tarixi və madəniyyət abidələri sərasında arxeoloji abidələr də xüsusilə mühüm yer tutur. Bu qabilədən olan abidələr (nekropollar, kurqanlar, qədim yaşayış yerləri və s.) haqqında kitab vo məqalələr yazınmış kitablarla, məqalələrə odəsiyət kimi istinad etməli oluram. Məhz bunun nəticəsi olaraq məndə tarixi kəməkçi fənlərdən topinimikə və etnoqrafiya ilə yanaşı arxeologiya elminə vo "qədim elmin" mü-